

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

І КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

І КНИГА

Қостанай, 2023

УДК 37.02
ББК 74.00
И 63

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. I Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1081 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1081 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

9 786013 562445

УДК 37.02
ББК 74.00

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023

Мы отдаем дань уважения Алтынсарину за его выдающуюся деятельность в качестве первого учителя, первого создателя школ в Казахстане и первого педагога – теоретика, выдающего из среды казахского народа.

Список литературы:

1. Ильминский Н. Воспоминания об Алтынсарине. Казань, 1891
2. Измаилов В. Народная педагогика: педагогические воззрения народов Средней Азии и Казахстана. М., 1991
3. Журавлев И. Педагогика в системе наук о человеке. М., 1990
4. Жарикбаев К. Калиев С. Антология педагогической мысли Казахстана. Алматы, 1995.
5. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма – Ата: «Мектеп», 1968

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННЫҢ ЕҢБЕК ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ӘҢГІМЕЛЕРІНІҢ ЖАСТАРДЫ РУХАНИ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Конысов Жанибек Конысович
тарих ғылымдарының магистрі, тарих пәнінің оқытушысы
Дастан Айбала Әбілдақызы
тарих пәнінің оқытушысы
М.Мәметова атындағы
Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі
Қызылорда қаласы, Қазақстан
E-mail: Zhanibek81@mail.ru

Аңдатпа

Бұл ғылыми мақалаға арқау болған мәселелер ұстаздық, ақындық, жазушылық дағдыларды бір бойына тоғыстыра білген ұлы ұстаз, ойшыл Ы.Алтынсариннің шығармашылығы мен жастарға кәсіби білім берудегі ғылыми ой – тұжырымдарға негізделген. Ұлы данышпанның даналық ойлары мен ғылыми тұжырымдамалары қазіргі таңда өз жалғасын табуда. Жас кәсіпкерлер мен дарынды жастарды қолдауда мемлекет тарапынан жасалынып жатқан игі істер де ерен еңбек пен төккен тердің жемісі екенін көрсетеді. Осы нәтижелі істерге арқау болған Ы.Алтынсариннің әңгімелері мен очерктері, достарына жазған хаттары ешқашан өз мәнін жоймақ емес.

Түйінді сөздер: Еңбек, білім – ғылым, жастар, кәсіби білім, жаһандану, технология пәні, мемлекет, қолдау, кәсіптік бағдар, ғасырлар тоғысы.

Аннотация

В статье исследуется научная мысль о творчестве великого учителя, мыслителя Ыбырая Алтынсарина и профессиональном образовании молодежи, сочетающая в себе навыки учителя, поэта, писателя. Мудрые мысли и научные концепции великого гения в настоящее время находят свое продолжение. Поддержка молодых предпринимателей и талантливой молодежи показывает, что добрые дела, предпринимаемые государством, являются плодом труда. Рассказы и очерки Ы.Алтынсарина, письма к друзьям, ставшие основой для этих продуктивных дел, никогда не утратили своей сути.

Ключевые слова: Труд, педагогика, молодежь, профессиональное образование, глобализация, технологический субъект, государство, поддержка, профессиональное направление, рубеж веков.

Abstract

This scientific article is based on a scientific idea about the work of the great teacher, thinker Ybyray Altynsarin and the professional education of young people, combining the skills of a teacher, poet, writer. The wise thoughts and scientific concepts of the great genius are currently finding their continuation. The support of young entrepreneurs and talented youth shows that the good deeds undertaken by the state are the fruit of labor and labor. Stories and essays Y. Altynsarina, letters to friends, which became the basis for these productive affairs, have never lost their essence.

Key words: Labor, pedagogy, youth, vocational education, globalization, technological subject, state, support, professional direction, turn of the century.

Ұлы педагог – ағартушы, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсариннің заманауи білім берудегі озық педагогикалық идеяларына тоқталатын болсақ, Ыбырай атамизды сан қырынан тануымызға болады. Ең бірінші, халық педагогикасы мен ұлттық болмысымыздың жан – жақты өркендеуіне көңіл бөлді. Сол кездің өзінде – ақ ойшыл дана бабамыз жаһандану үрдістеріне халқымды қалай жетелеймін деп жан – жақты еңбектенді. Сол кездегі өзінің озық ойлы достарымен сыр бөліскен хаттарынан үзінді келтіре кетсем, сол мақсатқа қалай қол жеткізгенінің куәгері боламыз.

Н.И.Ильминскийге 1864 жылы 16 наурызда жолдаған хатында «Кейін қазақ жастарының жалқау, жатыпішер болып шықпаулары үшін оларға адамгершілік жағынан да әсер етуге бар күшімді

салып отырмын, балаларға басқа да пайдалы және түсінікті әңгімелерді қосып айтамын, – деп жазды. [3, б. 95] Осылайша қазақ халқының болашағын ойлаған, ұстаздардың ұстазы атанған Ыбырай атамыз тәрбие мен білімді ұштастыра келе, жақсы нәтижелерге қол жеткізудің кепілі адал еңбек пен адамгершілік қасиетте екендігін барша оқырман қауымына жеткізе білді деп айтсақ, қателеспеген болар едік.

«Еңбекпен тапқан нан тәтті» дей отырып, қазақ халқының ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсарин мектепте берілетін білім мен тәрбиені халыққа пайда келтіретін қару ретінде бағалады. Қазақ даласына білім нәрін сеуіп, бірнеше жаңалықтардың жаршысы бола білді. Мектеп ашу, оқу құралдарын даярлау, қазақ қыздарын білімге ұмтылдыру және мамандық таңдауда жастарға жол көрсету мақсатында атқарған әрбір ісі мен қалдырған асыл мұралары – осының айғағы.

Ұлттық тәрбие беруде Ы.Алтынсарин атамыз жас ұрпақты еңбек етуге, кәсіби тәрбие беруге және өнерге баулуға басты назар аударды. Еңбектің адам өмірінде алар орны ерекше екенін өз әңгімелері арқылы да жеткізді. Оның айғағы ретінде «Жомарт», «Зеректік», «Дүние қалай етсең табылады», «Білгеннің пайдасы», «Қыпшақ Сейітқұл» әңгімелерін алуымызға болады. «Күн сайын өз бейнетіммен тапқан бір – екі пұлға нан сатып алып жесем де бойыма сол тамақ болып тарайды, еңбекпен табылған дәмнің тәттілігі, сіңімділігі болады екен», – деп, Атымтайдай бай, жомарт кісінің іс – әрекетін кейінгі ұрпаққа үлгі етіп қалдырған. Еңбек адамның іскерлігі мен ой – өрісін ғана өсіріп қоймай, оның адамгершілік, дүниеге деген көзқарасын қалыптастырып, рухани сезімін байыта отырып, болашақ кәсібіне бағыт сілтеп жол көрсететінін бізге айқындап берді.

Оқу ағарту ісіне Ы.Алтынсарин енгізген жаңалықтардың бірі – қазақ жастарына кәсіптік мамандық беру мәселесінің ғылыми негізін жасау. Ол қазақ халқының экономикалық дамуына қажетті мамандар даярлау ісіне ерекше мән берді, сол кездің өзінде қолөнер, ауыл шаруашылығы училищелерін ұйымдастырды. Ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин 1887 жылы балаларды бір орталықтан еңбек тәрбиесіне тәрбиеленуінен бастау алған, қазіргі таңда мектептерде жүріп жатқан технология пәнінің бір жарым ғасырдан астам тарихи негізі болса да, жалпы білім беретін орта мектептерде бүгінгі күнге дейін еңбекке баулу пәнінің қоғам сұранысынан түспей, оқытылуы – ұстаз еңбегінің өміршеңдік белгісі Ұлы ұстаз өзінің бар ғұмыры мен күшін, қуатын қазақ халқын рухани ағартуға арнады. Әсіресе, жастарға заманауи білім беріп, мәдениет пен өркениет көшіне ілесуге шақырды және өзі де қыруар істерді атқарды. Ақындық, жазушылық, ұстаздық жолдарын бір арнаға тоғыстыра отырып, болашаққа сара жол сала білді. Арманы – қараңғы қазақ халқының көзін ашу, көңілін ояту, ұлтымызды озық мәдениетті елдердің қатарына қосу болатын – ды.

Ыбырай атамыз өзінің бір мақаласында: – Қазақтар енді мүмкін болған жерде егін шаруашылығымен айналысуға талаптанып, онымен әжептәуір шұғылдануда. Бұл орайдағы талпынысты Торғай уезі қазақтарынан байқауға болады. Олар құнарлы жері болмаса да әдеттен тыс еңбек пен шыдамдылықты қажет ететін диқаншылықпен айналысуда» деп қазақ халқының кәсіби жағынан өсіп, дамып келе жатқанын сөз етеді. Жастарға үлгі боларлық істі өз мақаласына арқау еткен. [2, б. 136]

Міне, арада екі ғасырға жуық уақыт өтсе де, Ыбырай атамыздың салған сара жолы өз мәнін еш жойған емес. Жастардың еңбекке саналы даярлығына кәсіби бағдар беру проблемасына назар аудару ерекше маңыздылыққа ие болып отыр. Қазіргі таңда жастарды еңбекке, кәсіпке даярлау оқу пәні ретінде енгізіліп, мамандық таңдауда өз қызметін толық өтеп отыр деп айта аламыз. Жас ұрпақты еңбекке, қоғамда болып жатқан жаңарулар мен өзгерістерге, сондай – ақ мен білім мен тәрбие саласындағы жаңалықтарға даярлау жүйесі мен стратегиясының білім маңызы арта түсті.

Қазіргі таңда жастарды еңбекке, кәсіпке даярлау процесі бүгінгі өмір заңымен үйлестіріле отырып, күрделі өзгерістер негізінде яғни концептуальдық деңгейде жүргізілуі тиіс. Концепцияны жасау кезінде тек өз жетістігімен шектеліп қалмай, өзге ел құндылықтарын да тиімді пайдаланған жөн. Бұл тәжірибемен мол қаруланып, кемшіліктерден сақтануға көмектеседі. Жастарды еңбек пен кәсіпке даярлаудың ерекшеліктері мен табиғаты сол елдің жағрапиялық жағдайы мен саяси құрылымына, ғылымы мен дініне және ұлттық дәстүрлеріне байланысты болып келеді. Ал жастарды еңбек пен кәсіпке даярлаудың алға қойған мақсаты жастардың қабілет – қарымы, дағдысы, бейімділігі мен білікті маман болып қалыптасуға деген құлшынысымен өлшенеді. Жалпы жастарды еңбекке даярлау құрылымы көптеген компоненттерден тұрады. Олар еңбекке даярлық, кәсіптік бағдар, отбасылық бизнес, әр түрлі үйірмелерге қатысу болып табылады. [5] Дұрыс кәсіптік бағдар беру ісі жастардың өз келешегіне жауапкершілікпен қарауына, қабілет – қарымын күн ілгері айқындап алуына, өзі таңдаған мамандықтан жан – жақты хабардар болуына ықпал етеді. Бұл жастардың еңбек дағдыларымен жан – жақты қаруланып, өз бетінше дербес өмір сүрулерін, өздігінше оңтайлы шешім қабылдауларын қамтамасыз етеді.

Қазіргі заман талабына сай жастарды, оқушыларды еңбекке даярлау тұрғысындағы ғылыми ізденістерді күшейту, жеткіншек жастарды оқыту мен тәрбиенің теориясына, сондай – ақ практикалық міндеттерге баулу міндеттері тұр. Осы талаптарға сәйкес жастарға кәсіби білім беру мен дамыту мақсатында мемлекет тарапынан атқарылып жатқан жұмыстар да көңіл қуантарлықтай. «Атамекен» ҰКП «Кәсіпкерлік және бизнес» негіздері жобалық офисінің жетекшісі Н.Жұлдызбаевтың пікірі бойынша, баланы кәсіпкерлікке мектеп жасынан бастап баулу қажет. Сол мақсатта мектеп бағдарла-

масына ұлттық кәсіпкерлер палатасының бастамасымен 2019 жылы жоғары сынып оқушыларына арналған «Кәсіпкерлік және бизнес» пәні енгізілді. Бұл пәнді оқытудағы мақсаты – оқушылардың кәсіпкер тәрізді ойлай білу қабілетін дамыту, өмірде қажет болатын дағдыларын жетілдіру. Бұл баланың үлкен өмірге дайындалуына және мамандық таңдауына септігін тигізеді. Кәсіпкерлік – адамның туа біткен қабілеті емес, сол себепті оны оқып – үйренген абзал. Бизнесінің басты қағидаларына сүйене отырып, осы пән аясында кәсіпкерліктің негізгі мәселелерін оқытып жатырмыз», – деп айтып өтті ҰҚП өкілі. [4, б. 95]

Бұл жастарға деген үкімет тарапынан жасалынып жатқан игі істерінің бастауы десек те болады. Алғашқы Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев өз Жолдауында да жаппай кәсіпкерлікті дамыту мен жастар ісіне мән беруде. Бүгінде Тұңғыш Президенттің тапсырмасы бойынша барлық облыстарда қыруар жұмыстар атқарылып келеді. Сонымен қатар жаңадан «Жас кәсіпкер» жобасы да іске асуда. Жастар – ілгері дамудың негізгі қозғаушы күші, еліміздің дүниежүзілік аренада бәсекеге қабілеттілігінің басты факторы, еліміздің ұлттық кодын келер ұрпаққа жеткізуші көпір. [5, б. 95]

Бақытын еңбектен тапқан қаншама қазақ жастары әлемнің түкпір – түкпірінде бақытты ғұмыр кешуде. Осындай бақытты жандардың қатарына Ы.Алтынсариннің «Дүние қалай етсең табылады» атты әңгімесінің басты кейіпкері Антонның сөзімен қорытындылағым келеді:

– Сен Антонбысың?

– Рас, – деді Антон: – мен сондағы көрген тіленші Антоныңыздың өзімін. Сол жүргеніңіздегі бір күн қасыңызда бірге жолыққан кісінің айтқандары көңіліме кіріп кетіп, тіленшілікті тастап, жұмысқа кірістім, кәсіппен айналыстым, ісіме нық, малыма күтімді болдым: ақырында сол кісінің айтқаны келіп, мінекей, осы зор дүкеннің иесі болдым, – деді. [6, б. 95]

Қазір де ұлы ұстаздың арманын ұлықтаған, кәсібінен мол несібе тапқан қазақ жастары тәуелсіз мемлекетіміздің дамуына өз үлестерін қосуда деп нық сеніммен айта аларымыз хақ. Ұлы педагогтің қазақ жастарына кәсіптік мамандық беру мәселесінің ғылыми негізін жасау туралы арманы қазіргі таңда өз жалғасын тауып, қазақ ғылымын өркендету жолында зор жетістіктерге қол жеткізуде.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин «Кел, балалар, оқылық». Алматы. 2000 ж. 13–16 б.
2. Ә.Мүсілімов «Нарықтық экономика жағдайында оқушыларды еңбекке баулу және кәсіптік бағдарлау». Алматы, 2000 ж. 86. 89.б.
3. Ы.Алтынсарин «Этнографиялық очерктері» Алматы. «Атамұра» 2006 113–117 б.
4. Ы.Алтынсарин хаттары. Электронды ресурс [https://barinbil.kz/]
5. Елбасының халыққа Жолдауларынан 2018, 2019 жылдар. [https://www.akorda.kz/]
6. <https://inbusiness.kz/kz/news/kasipkerlik> – zhane – biznes – negizderi – paninin – on – zhane – osal – tustary Электронды ресурс

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫН ОҚУ – ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

*Кудербекова Айнур Сериковна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай қаласы білім бөлімінің №16 жалпы білім беретін мектебі
Касенова Шолпан Балтабаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай қаласы білім бөлімінің №16 жалпы білім беретін мектебі
Макашева Гульмира Уралбаевна
М.Қозыбаев атындағы №23 жалпы білім беретін мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан.
E – mail: ainur.kuderbekova@mail.ru*

Аңдатпа

Өзектілігі: Қазіргі білім беру жүйесінің жаңа құрылымы мен оқу әдістемелік жұмыстарының мазмұнының өзгеруі мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін жаңартуды, шыңдауды талап етеді. Ыбырай Алтынсарин өзінің педагогикалық – ұйымдастырушылық әрекетінде бірнеше маңызды принциптермен әдістерге сүйенді. Кез – келген пәнді оқытуда белгілі бір жүйе, қабылданған стандарт болуы қазір да аса маңызды талап. Осы принципке сүйене отырып, Ы.Алтынсарин сол кездегі мектептер жұмыстарына сараптама беріп отырған. Мақсаты: оқу – тәрбие жұмыстарында Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеялары мен педагогикалық – ұйымдастырушылық әрекетіндегі принциптерді қолдану.

***Түйінді сөздер:** оқыту процесі, принцип, тәрбие, идея.*